

MÓRA FERENC: ARANYKOPORSÓ

I. ANTIOCHIA VAGY A POLITIKA KÖNYVE

{Besúgók, kémek - avagy Diocletianus császár a nép közé megy}

A császári gyorsposta Nikomédiából Antiochiába nem egészen tíz nap alatt tette meg az ezerkilométeres utat. A császárnak, akit testőrgárdáján, a joviusokon kívül udvara nagy része is kísért, majdnem ennyi hét kellett rá. A tengeri út gyorsabb és kényelmesebb lett volna, de Diocletianusnak volt oka a szárazföldet választani. A maga szemével akarta látni, mennyit hihet

a tartományi helytartók jelentéseinek. Igaz, hogy az új közigazgatási rendszer alapjává a bizalmatlanságot tette, s ez nagyjában üdvösnek bizonyult. Minden állami hivatalnok ellenőre volt a másinak, a helytartóra a vicarius leselkedett, a legatusok és procuratorok egymást tartották szemmel, s a legutolsó írnokról is föl lehetett tenni, hogy ő az udvar titkos levelezője. A rendszeresített hivatalos kémszolgálatot a posta-ágensek végezték, akik a birodalom minden részébe elvitték a hivatalos leveleket, s mindenütt összeszedték a nem hivatalos szóbeszédet. Ők voltak a császár szemei és fülei, s közülük a legelőkelőbbek, akiket curiosusoknak neveztek, nemcsak hatalmasok, hanem gazdagabbak is, mint akárhány magas rangú tisztviselő. A tisztviselők nagy részét az állam természetben fizette, a kisebbeket élelemmel és ruhával látván el, a nagyobbakat hivatali tekintélyüknek megfelelően, ezüst asztalneművel és ágyasokkal is. A curiosusok azonban jelentékeny fizetést is húztak, nem az államtól, hanem a községektől. Minden község törvénnyel szabályozott díjat tartozott nekik fizetni azért, ha örömhírt hirdettek ki benne. Valami győzelemről, valami új ünnep elrendeléséről, az uralkodók családtagjainak évfordulójáról vagy a császár jó egészségéről.

A curiosusok most is mindenütt előrenyargaltak a szentségesek érkezésének örömhírével. Diocletianus meggyőződhetett róla, hogy a római birodalomnak nem volt még olyan szeretett uralkodója, mint ő. Ahol csak megjelent a városokban és falvakban, az udvarmesteri hivatal által előre megállapított menetrend szerint, mindenütt úgy fogadták, mint a földre leszállt Jupitert. Ugyanazokkal a szertartásokkal és ugyanazokkal a beszédekkel. A forumon felállított szobra előtt ugyanazzal az áhítattal hódoltak a polgárok, az iskolák s az egyletek és céhek küldöttségei. Ugyanazzal az alázattal borultak elébe városokban a decemprimusok, élükön a praefectus urbisszal, falukban pedig a decuriók. Mögöttük az ünneplőbe öltözött szabad parasztok és kisbérlők, akik zsellér gyanánt művelték a császári birtokokat meg az óriási latifundiumokat.

A császár némán hallgatta végig az egy kaptafára készült üdvözlőbeszédeket, de arcán látszott a megelégedés. Ez abban is megnyilvánult, hogy bőven osztogatta a kegyelem aprópénzeit, amelyek nem apasztják a kincstárt, de egész életre boldoggá teszik azokat, akik kapják őket. Különösen, ha nemcsak ellenségeiknek, de barátaiknak sem jut belőlük. Assessorokat és praeseseket nevezett ki, sőt néhány comest is, ami a legmagasabb kitüntetés volt. Az ilyen szerencsés embernek joga volt a császár kísérlőjének nevezni magát, bár kísérlését a császár soha nem vette igénybe. Viszont kötelessége volt háláját azzal fejezni ki, hogy vagy nyilvános oszlopcsarnokot emeltetett, vagy díszkutat építtetett valamelyik téren, vagy vállalta a legközelebbi cirkuszi játékok rendezését.

Mindjárt az út kezdetén, Dorylaeumban egy kis kellemetlenség is történt a kitüntetések miatt. Egynapi járóföldre a városon túl a császár arról értesült a curiosusoktól, hogy a praetor a négy assessori címet nem azoknak juttatta, akiket a legatus kinevezésre beterveztett, hanem a kinevezési táblán az üresen hagyott helyekre más neveket írt be. Olyanokét, akik megvesztegettek. Mivel a legszentebb akarat meghamisítása nyilvánvaló felségsértés volt, a császár a törvényes eljárás mellőzésével maga mondott ítéletet. Elrendelte, hogy az igazi kitüntetettek által rendezendő játékokon a megvesztegetett főtisztviselőt is, a vesztegetőket is vadállatok elé vessék.

Más baj is történt, annál bosszantóbb, mert nem lehetett érte felelőssé tenni senkit. A császár

maga követte el a hibát. Senki se számított rá, hogy alattvalói közül szóba áll valakivel, mert ez nem volt szokása. Valahogy megszólított egy decuriót. Azt kérdezte meg tőle, hogy falujában rendesen befolytak-e az adók. Az adókat ugyanis az új törvények szerint ők tartoznak behajtani, mint a községi képviselőtestület leggazdagabbjai, s a maguk vagyonával feleltek a be nem hajtott adókért. A decurio biztosította róla a császárt, hogy alattvalói boldogan tesznek eleget kötelességüknek, s ezzel nagy örömet szerzett neki.

Megveregette a földbirtokos vállát, és kegyesen megkérdezte tőle, hogy mikor volt katona.

- Soha, szentséges úr - dadogott a decurio -, ez császári tartomány, és mentes a katonáskodástól.

- Azt hittem, valamelyik csatában kaptad ezt a sebet az arcodon. Nem az armeniai fronton?

A decuriót megzavarta, hogy a császár háta mögött összevissza integettek az előkelőségek. Némelyek azt intették, hogy hagyja rá a dolgot a szentséges úrra, mások azt akarták vele megértetni, hogy ha az nemet mondott, akkor neki nem szabad igent mondani. Kínjában megvallotta, hogy akkor kapta a sebeit, mikor a tartományi quaestorok mint adóbiztosok megparancsolták a lictoroknak, hogy ólmos korbáccsal serkentsék az adók szigorúbb behajtására.

A császár hátat fordított, és elhatározta, hogy útja további részén senkit sem tüntet ki megszólításával. Egy másik faluban azonban úgy történt, hogy mikor a hivatalos szónok befejezte előírt vallomását az alattvalók boldogságáról, az egyik térdelő zsellér hason csúszva a császár elé vonszolta magát, és megcsókolta poros úti saruit.

- Istenséged könyörüljön rajtam, mert a többi nem tud segíteni.

A császár faarccal nézett rá.

- Ne káromold az isteneket. Beszélj!

A jobbágy elmondta, hogy ő, aki császári birtokon szolgál, elvette egy szomszéd nagybirtokos parasztjának a lányát. De ez még húsz esztendővel ezelőtt volt, amikor a zsellér gazdát változtathatott, ha a sorsa úgy kívánta. Jött azonban az új törvény, amely eltörölte a szabad költözködés jogát. Addig ugyanis, míg a háborúk állandóak voltak, olcsón lehetett rabszolgát venni, s a nagybirtok el volt látva munkaerővel. Mióta a császár állandósította a békét, a nagybirtok nem kapott rabszolgapótlást, s kénytelen volt kisbérlőkkel dolgozni. Ezek addig túrták a földet, míg össze nem kapartak annyit, amiből legalább mint szabad parasztok próbálhattak szerencsét. Így évről évre nagyobb területek maradtak vetetlenül, s a nagybirtok megmentésére a császárnak kellett közbelépnie. Elrendelte, hogy a zsellér nem válthatja meg magát, se ki nem költözhet a bérletből, hanem minden ivadéka ugyanazt a földesurat és annak ivadékait tartozik szolgálni.

- Mármost - panaszkolt a jobbágy a császár lábainak - a feleségem földesura a maga jussát követeli. A család felét, amennyi az asszony után jár. Hát te jóvágyod azt, szentséges úr,

hogy a gyerekeimet is elfelezik velem, mint a malacokat meg a borjúkat?

A császár egy pillanatra lehunyta a szemét.

- Hány gyereked van?

- Egy fiú meg egy lány. A fiút akarják tőlem elvenni. Most már emberszámot tesz.

- Fölszabadítalak téged is, meg a feleséged is. Mehettek, ahová akartok.

(...)

MÓRA FERENC: ARANYKOPORSÓ

Tartalom

- I. Antiochia vagy a politika könyve
- II. Alexandria vagy a hit könyve
- III. Bajae vagy a szerelem könyve
- IV. Róma vagy a vér könyve
- V. Nikomédia vagy a végzet könyve
- VI. Salona vagy a vigasztalás könyve

Ismertető

Az Aranykoporsó a 3. évszázad végén játszódik: a kereszténység terjedése létében veszélyezteti Diocletianus pogány hatalmát. A császár a törvények erejével akarja megszilárdítani uralmát. Serdülő fia számára őrzi a trónt, akiről azt jósolják az istenek, hogy a birodalom felvirágoztatója lesz, de ehhez feltételt is szabtak: húszesztendőig koráig kiléte titok legyen mindenki előtt. Quintipor tehát saját atyja szolgájaként él az udvarban. Itt ismerkedik meg Galerius caesar lányával. Innen kezdődően két alapvető motívum húzódik végig a művön: a keresztény-pogány vallási küzdelmek és a fiatalok bontakozó szerelme, amely gyengéd líra szálaival szövi át a mű érdes szövetét. A szerelem a pogány császár fiának keresztényi

vértanúhalálával ér véget, Quintipor mártíruma a kereszténység és a pogányság ütközetében szimbolikus értelmű; pontot tesz a császár hatalmi ábrándjaira. A két világszemlélet összecsapásában Móra a kereszténység, az új mellett tesz hitet, de érezhető: az antik kultúrák, az elbukó régi szépségeinek megbecsülése nehézzé teszi számára a régi világtól való elszakadást. A mértéktartó teatrizálással megrajzolt pompás korkép szépsége részben az egyes mozzanatok, epizódok finom rajzában, részben az antik kultúra közelségéből adódó sajátos pátoszban rejlik.

A dekoratív, cizellált mondatok, szinte versbe illő jelző- és képgazdagság járul hozzá a történelmi regény nyelvi, formai szépségéhez.

Forrás: Legeza Ilona könyvismertetői

1.

A KÖNYV

<http://mek.oszk.hu/00900/00961/>

2.

Móra Ferenc: Aranykoporsó [MVGYOSZ hangoskönyvek]

<http://mek.oszk.hu/03300/03305/>

3.

Olvasólámpa

Móra Ferenc: Aranykoporsó. Felolvassa: Cseke Péter.

http://www.katolikusradio.hu/?m_id=4&m_op=view&id=389

